

מראי מקומות - סוכה

לד:

בעו הדה, כיון דלולב בעי אגד, ואפי' לדידן לכתחלה משום ואנוהו, א"כ כמו דבלולב לא פסלי נקטם רק בעלה העליון משום דשם מינכר יותר, כמו כן לא פסול ג"כ נקטם בהדס וערבה, כיון שהוא באגד א' עם הלולב ונמוך מראש הלולב, וא"כ לא מינכר (ולדבריו לכאן יוצא דרך דין זה דנקטם לא פסלי משום הדה, אבל פסולים אחרים של הדר יש גם בהדס ובערבה. ולפ"ז י"ל דמה דענביו מרובין מעליו פסול בהדס, ורש"י ביאר (יא): שהוא מטעם הדה, י"ל דזה א"ש להלכה, שהרי אי"ז דין כללי בכל הל' הדה, רק בנקטם ראשו). ומבואר דכן למד גם המאירי בדעת רש"י, והק' עליו איך נדחו סתם משניות מזו של ר' ישמעאל (דהיינו, כיון דפסק שמואל כר' ישמעאל), ועוד, א"כ יבש אמאי פסול (וק"ק, דינמא דלפי רש"י גם זה שלא כהלכה, ולכאן כוונתו להק' על הראשונים שהביא דס"ל דנקטם ראשו כשר לדינא, ואפ"ה פסקו דיבש פסול, אבל לרש"י עצמו לכאן אי"ז ק' כ"כ). וכ' דקו' זו לא קשה, דמאחר שיבשותן בפריכה ביד, הרי הן כמי שאינן, אבל מ"מ אפשר דהדר לא קאי אלא אאתרוג ולולב דסמיך לוי. ונמצא מדברי המאירי דס"ל דלרש"י אין שום דין הדר בהדס וערבה, ולא רק בנוגע לדין דנקטם ראשו (וכמו שהבאנו מהאור שמח בשי' הרמב"ם בנוגע לענביו מרובים מעליו). ובהג' ר' אלעזר משה הורביץ ג"כ כ' כן בדעת רש"י, ות"י להך דיבש כהמאירי.

ג. ולקחתם, שתהא לקיחה תמה

העיר העולת שלמה במנחות (כז), למה צריך קרא לעכב בד' מינים, הא חולין הוא, ובחולין לא בעינן 'שנה עליו הכתוב לעכב'. ות"י דצריך קרא ד'ולקחתם' לומר דצריך להביאם כולם כא' ולא סגי בזאח"ז. אלא דהעיר משי' הבה"ג (הובא בתוס') דבאמת יכול להביאם זאח"ז, וא"כ לדבריו למה צריך קרא. וכן הקשה ג"כ לענין מצורע, למה צריך קרא לעכב, הלא חולין הוא. ות"י דדוקא באופן עשיית המצוה לא איצטרך קרא לעכב בחולין, דכיון דאמרה התורה לעשות המצוה באופן זה, ממילא כן יעשה, ואם לא עשה כן מעכב. אבל היכא דצריך הרבה דברים, הו"א דכל א' מצוה באפי נפשה, ואף אי לא עשה השני, קיים מצוה בהראשון, וכשי' ר' ישמעאל לענין ציצית, שהן ד' מצוות. וע"ע בחזון איש (או"ח קמט, א), דכ' דלפי ר"י בסוכה (לד): דצריך קרא לומר דג' הדסים וב' ערבות מעכבין זא"ז, אבל בלא"ה היינו אומרים דמצוות חלוקות הן, א"כ יוצא דלפי הבה"ג הנ"ל, דיכול ליטול הדי' מינין זה אחר זה, א"כ ה"ה דיהי' יכול ליטול הג' הדסים וב' ערבות זה אח"ז [אבל אינו יכול לצאת בהדס א' ג' פעמים].

ה. שתהא לקיחה תמה

תוס' הביאו מח' בין הבה"ג ור"ת אם מהני להגביה זה אחר

א. ר' טרפון אומר אפי' שלשתן קטומים

והגמ' מביאה משמואל דאמר דהלכתא כר' טרפון. וכ' הרי"ף (טו) דמה שהגמ' הביאה לעיל דנקטם ראשו ועלתה בו תמרה כשר, אי"ז נוגע למעשה, דעכשיו פסק' הגמ' כר' טרפון דג' קטומין כשר, וממילא בין אם עלתה בו תמרה או לא, כשר. וע"ע בפיה"מ להרמב"ם דכ' "ואמר נקטם ראשו פסול אינה הלכה", ולכאן דעתו כדעת הרי"ף. וכ' הבעל המאור בשם י"מ (וכ' הראב"ד דהוא הי"מ) דבאמת קטומים דר' טרפון אינו קטימת הראש בכלל, אלא כגון שנקטמו מן הבקעות שענפי ההדס תלוין בה, ונפשחו ממנו הבדין. ולפ"ז, כל הסוגיא דנקטם ראשו ועלתה בו תמרה, ואם עלתה ביו"ט או לא, ואם אמרי' דיחוי וכו', נמצא דהכל אליבא דהלכתא הוא, ודלא כהרי"ף דס"ל דכל זה לא אליבא דהלכתא, ולכן לא הביאו. ומה דמכשירים הדס שנקטם ראשו, אף דבלולב ובערבה נקטם ראשו פסול לכל הדעות, כ' הרי"ן בשם הרמב"ן דכיון דהמציאות של ההדס הוא שהוא עבות, ממילא מה שנקטם ראשו אינו ניכר כ"כ, וכע"ז כ' גם הרא"ש בשם הרי"ד.

ופסק השו"ע (תרמו, י) כדעת הרמב"ם וכו' דנקטם ראשו כשר, והביא המ"ב (ל) אותו הטעם, וכ' בשער הציון (ל"ב) דלפ"ז אם נקטם הראש של ההדס, דהיינו ראש העץ, ואין עלים לחוף על ראשו, פסול אפי' בדליכא אחו, ואפי' אם נקטם רק עלה א' עם ראש העץ ונשארו שנים, ג"כ י"ל דפסול, דניכרת הקטימה. אבל החזו"א (או"ח, קמו, ל) ביאר דכוונת הראשונים בחילוק שבין ההדס לשאר מינין הוא, דבשאר מינין הדרתן בראשן, אבל בהדס, הדרת צורתו הוא חיפוי ועליו, ולכן נראה דגם חשיבות ראש אין כאן, שאין הדרו מתיחס אל ראשו. ולכן כ' דאפי' להראשונים שביארו דזהו טעם הדבה, מ"מ אין כוונתם לפסול היכא דראש ההדס בגלוי, כיון דאין טעם זה מפורש בגמ'. וע"ע בר' חננאל דכ' משום מצוה בעינן שלימין (ואין ברור אם פי' כהרי"ף או כבעה"מ, אבל עכ"פ מצוה בשלימין).

ב. ר' טרפון אומר אפי' שלשתן קטומים

רש"י פי' דלא בעי הדר בהדס. וע' כפות תמרים דכ' דזהו רק בהדס, אבל בערבה ס"ל לרש"י דנקטם ראשו פסול, ומשמע מדבריו דפי' כוונת רש"י כשי' הראשונים הנ"ל, דאי"ז חסרון 'הדר' בהדס מה שנקטם ראשו. וכן ביאר הערוך לנר כוונת הכפ"ת, וכ' דאין משמע כן מדברי רש"י, אלא דאין דין הדר בהדס כלל. ולכן ביאר דכוונת רש"י כדעת הרמב"ם דמכשיר קטום בערבה ג"כ, דלא בעי הדר לא בהדס ולא בערבה, ומה דנקט רש"י דלא בעי הדר בהדס, היינו לאפוקי לולב ואתרוג דבעי הדר. וכ' לבאר, דמה דלולב בעי הדר והדס וערבה לא

מראי מקומות - סוכה

לד: (המשך)

דרשינן להו הכי לכתחלה. ורק אם מעלין דמיהן הרבה, אז אין מחוייבין להוסיף כ"כ בשביל הידור מצוה, וא"כ שפיר בכה"ג היה דורש כדר' טרפון (משא"כ אם ר"ע הי' שכיח, שפיר הי' דורש כר"ע אף לכתחלה, דחד ואינו קטום שפיר הוי הידור).

ו. נקלף... פסול

ע' בריטב"א שהביא שיש שפי' דהיינו שנקלף כל הקליפה החיצונית, והיא הקליפה העבה שיש בה חריפות כשאוכלין אותה. ופליג עלי' הריטב"א, דבלא"ה תפסל מדין חסר, אע"כ דענין אחר הוא. וכ' דהנכון דנקלף היינו שהוסר ממנו אותה קליפה דקה כמין גלד שיש על האתרוג.

ז. ניקב וחסר כל שהוא פסול

פרש"י, ניקב וחסר כל שהוא חדא מלתא, דאילו ניקב ולא חסר, שתחב בו מחט והוציאה, כשר. והריטב"א הביא בשם רש"י פי' אחר, דבאמת תרתי פסולי נינהו, שניקב נקב ממש מפולש אע"פ שלא חסר, או שחסר כל שהוא אע"פ שלא נקב. וכ' דלפי פי' זה, הא דקתני בסיפא ניקב ולא חסר כל שהוא כשר, היינו שניקב נקב שאינו מפולש, ורישא במפולש וסיפא באינו מפולש. וכ' הריטב"א דאינו נהירא, דהא קתני ברישא וסיפא ניקב סתמא, ומשמע דכי הדדי נינהו, ועוד דגם לשון "וחסר" משמע דחדא מילתא הוא, ולכן פי' דחדא מלתא נינהו, וכמו שפי' רש"י לפנינו.

זה, הבה"ג ס"ל דאם יש לו הד' מינים, יכול להגביהם זאח"ז, ור"ת מגיה ד"יש לו תמה הוא, אע"ג דלא אגדו. ופסק השו"ע (או"ח תרנא, יב) דאם היו ארבעתן מצויין אצלו ונטלם אחד אחד, יצא. וכ' הרמ"א ובלבד שיהיו כולם לפניו. וביאר המג"א כלומר, סמוכים לו, שלא יצטרך להפסיק ביניהם. אבל הגר"א פי' דנח' בביאור דברי הגמ' "יש לו", דהשו"ע והרמב"ם ס"ל דיש לו היינו אפי' אם יש לו בביתו, והרמ"א הבין בדעת הרא"ש והטור דיש לו היינו לפניו דוקא (ובשער הציון (שם, ס"ז) כ' דמה דלא פי' המג"א כן הוא משום דלא כ' הרמ"א "י"א", משמע דאינו חולק בעיקר הדין, ואפי' אם אינם בפניו יצא).

ה. ולידרוש להו כר"ע דמיקל טפי

הק' תוס', הא לא ס"ל כר"ע אלא כר' טרפון. ותני' דכל זה מן הדיוק דשמואל כר"ט ס"ל, דאי בא להפחידם במידי דלא ס"ל, הו"ל למימר להו כר"ע. וכ' הריטב"א דלא נהירא כלל, דאיך אפשר דשמואל הי' גונב דעתם להפחידם בשקר, וע"ש עוד מה שהק' בזה. ולכן פי' דבאמת אף דקיי"ל כר' טרפון לענין דקטומין כשרין, אולם מ"מ קיי"ל כר"ע לענין מניינא, וסגי בחדא. ומה דלא דרש להו הכי מעיקרא, אף דס"ל כן (וכמו שהק' הגמ' בפסחים), היינו משום דאף דמעיקר הדין ס"ל דיכולין להקל כן, מ"מ כיון דיש איזה זלזול מצוה בזה, דלמעשה אינו הדר כ"כ אם קטומין הן, א"כ אף דמעיקר הדין מותר, מ"מ לא